

دلبستگی ادراک شده دوران کودکی و ویژگی‌های شخصیتی در الگوی وابستگی به تلفن همراه

Perceived Childhood Attachment Patterns and Personality Characteristics in Cell phone dependency

Mehdi Keyvankar

MA in Educational Psychology

Majid Pakdaman, PhD

Islamic Azad University
Ghaenat Branch

مجید پاکدامن

استادیار دانشگاه آزاد اسلامی
واحد قائنات

مهدي كيوان كار

كارشناس ارشد روان شناسی تربیتی

Fatemeh Shahabizadeh, PhD

Islamic Azad University
Birjand Branch

فاطمه شهبایی زاده

استادیار دانشگاه آزاد اسلامی
واحد بیرجند

چکیده

پژوهش حاضر با هدف شناخت نقش سبک‌های دلبستگی به والد و ویژگی‌های شخصیتی با وابستگی به تلفن همراه دانش‌آموزان دبیرستانی انجام شد. ۳۳۰ دانش‌آموز (۲۰۵ دختر، ۱۲۵ پسر) به روش نمونه‌برداری چندمرحله‌ای از دانش‌آموزان پایه سوم و چهارم مقطع متوسطه شهر بیرجند انتخاب شدند و مقیاس سبک دلبستگی به هر والد (هازن و شایور، ۱۹۸۶)، پرسشنامه وابستگی به تلفن همراه (جعفرزاده، ۱۳۸۹) و فرم کوتاه سیاهه ویژگی‌های شخصیتی (کاستا و مک‌کری، ۱۹۹۲) را تکمیل کردند. برای تحلیل داده‌ها از روش تحلیل مسیر بهره گرفته شد. یافته‌ها نشان دادند سبک‌های دلبستگی به والد و ویژگی‌های شخصیتی (به استثنای برون‌گردی و گشودگی) با وابستگی به تلفن همراه در دانش‌آموزان دبیرستانی رابطه معنادار وجود دارد. همچنین سبک دلبستگی نایمن به مادر و نوروگرایی، پیش‌بینی‌کننده آسیب‌پذیری آنها در برابر وابستگی به تلفن همراه است.

واژه‌های کلیدی: دلبستگی به والد، ویژگی‌های شخصیتی، وابستگی به تلفن همراه

Abstract

This study examined the relation of perceived childhood attachment and personality characteristics with cell phone dependency in high school students. Three hundred and thirty students (205 girls, 125 boys) were selected by multistage cluster sampling method from third and fourth junior high schools of Birjand city and answered Childhood Attachment to Each Parent Scale (Hazan & Shaver, 1986), Cell Phone Dependency Questionnaire (Jafarzade, 2010) and NEO-Personality Characteristics Inventory-Short form (Costa & McCrae, 1992). Path analysis method was used for data analysis. Findings Showed significant relationship between secure attachment styles to parents and personality characteristics (except extroversion and openness) with cell phone dependency in high school students. Furthermore, one's maternal insecure attachment style and neuroticism were predictive of students' vulnerability to cell phone dependency

Keywords: attachment to parents, personal characteristics, cell phone dependency

received: 8 July 2012

accepted: 13 May 2013

دریافت: ۹۱/۴/۱۷

پذیرش: ۹۲/۲/۲۳

Contact information: mehdekivankar@yahoo.com

مقدمه

امروزه، وابستگی به تلفن همراه در اقصای جامعه به ویژه نوجوانان و جوانان در حال فراگیر شدن است. در میان فناوری‌هایی که بشر ابداع کرده هیچ یک به این مقدار به انسان نزدیک نبوده است (سعیدی، ۱۳۸۴). تلفن همراه به واسطه برخی از ویژگی‌ها مانند سرعت انتقال، تنوع مطالب و ارزان بودن آن که از شاخصه‌های مهم رسانه‌های پست مدرن است، به راحتی در اختیار افراد با سبک‌ها و هنجارهای مختلف اجتماعی قرار گرفته و این امر به مرور میزان کنترل خانواده‌ها و مدارس بر آموخته‌های نسل جدید و نیز کیفیت و جهت‌گیری‌های آموزشی و تربیتی خانواده‌ها، مدارس و جامعه را متأثر ساخته است (سبحانی‌نژاد، پورطهماسبی و تاجور، ۱۳۸۷). تلفن همراه نظیر هر فناوری دیگر حاوی آمیزه‌ای از فرصت‌ها و تهدیدهاست که شناخت این فرصت‌ها و تهدیدها از سویی و فرهنگ‌سازی در زمینه افزایش فرصت‌ها و کاهش تهدیدهای تلفن همراه در کاربران آن که عمدتاً جوان هستند، ضرورتی اولیه برای پژوهشگران و اولیای امور فرهنگی جامعه است. جوانان و نوجوانانی که در طول روز برای ساعات طولانی از تلفن‌های همراه استفاده می‌کنند و وقت خود را با صحبت کردن با آن و یا ارسال پیام کوتاه صرف می‌کنند، احتمالاً با اختلال‌های روانی مواجه خواهند شد. عمده‌ترین تفاوت موجود بین این نوع از اعتیاد و اعتیاد به مواد مخدر آن است که تلفن همراه ظاهراً هیچ تأثیر مخربی بر ساختار فیزیکی اشخاص ندارد و تنها تأثیرات روانی است که بر جای می‌ماند. در گذشته اعتیاد تنها به وابستگی دارویی، مانند وابستگی به الکل و داروهای روان گردان، اطلاق می‌شد. اما بررسی‌های بعدی نشان دادند برخی از رفتارها، به دلیل تکرار زیاد و وسواس گونه، از الگوی مشابه وابستگی دارویی تبعیت می‌کنند. از این رو، به تدریج اعتیاد رفتاری به معنای اعتیاد به رفتارهایی مانند قمار، خرید کردن، تماشای تلویزیون، ورزش کردن، کار کردن و برخی از موارد مشابه به شکلی هم‌عرض اعتیاد به مواد، مطرح شد (منطقی، ۱۳۸۶). تعداد زیادی از جوانان استرالیایی اظهار کرده‌اند به شدت به تلفن همراهشان وابسته شده‌اند و نمی‌توانند زندگی بدون آن را تصور کنند و هنگامی که

قادر نیستند از تلفن همراه استفاده کنند، احساس اضطراب و ناراحتی دارند (والش، وایت و یانگ، ۲۰۰۸).

اگرچه اصطلاح اعتیاد اغلب برای اختلال‌های مربوط به مصرف مواد استفاده شده است، اما اخیراً این واژه برای توصیف سطح گسترده‌ای از رفتارهای افراطی شامل خوردن، استفاده از اینترنت، ماشین دزدی تفننی، رابطه جنسی و خرید کردن به کار گرفته شده است. الگوهای رفتار اعتیادی به وسیله تعدادی از نشانه‌ها شامل تنهایی، سرخوشی، مغایرت و ناسازگاری با دیگر افراد و فعالیت‌های روزانه، مشکلات رفتاری و شناختی مشخص می‌شود. روی آورد تفاوت‌های فردی بر عوامل درونی یا غیر محیطی که رفتار را هدایت می‌کند، تمرکز دارد. تمرکز اصلی تحقیقات قبلی در این قلمرو بر تشخیص تاثیر عوامل شخصیتی با تلفن همراه بوده است. به ویژه، این مطالعات از مدل پنج‌عاملی شخصیت برای توضیح نیمرخ روان‌شناختی کاربران تلفن همراه استفاده کرده‌اند (والش و دیگران، ۲۰۰۸). در مدل پنج‌عاملی شخصیت گفته می‌شود افراد یک وضعیت بالنسبه ثابت از شخصیت دارند که از سطوح نوروزگرایی^۱، برون‌گردی^۲، گشودگی^۳، مقبولیت^۴ و وظیفه‌شناسی^۵ مشتق شده است. فرض می‌شود که این ویژگی‌ها تعامل ما را با دیگر افراد و در انجام دادن بسیاری از رفتارها پی‌ریزی می‌کنند. مطالعات در این زمینه نشان دادند مهم‌ترین پیش‌بین‌های شخصیتی در ارتباط با رفتار مرتبط با تلفن همراه سازش‌نا یافتگی و برون‌گردی است. افرادی که سازش‌نا یافتگی پایینی دارند از تلفن همراهشان برای صحبت با دیگران و ارسال پیام‌های متنی و بازی کردن بیشتر از افرادی که سازش‌نا یافتگی بالایی دارند، استفاده می‌کنند. این یافته‌ها نشان می‌دهند که تلفن همراه به افرادی که در تعامل‌های چهره به چهره و مستقیم مشکل دارند، کمک می‌کند تا ارتباط خود را با خانواده و دوستان و همسالان حفظ کنند. بیانچی و فیلیپس (۲۰۰۵)، با بررسی شاخص‌های روان‌شناختی شامل برون‌گردی، حرمت‌خود، نوروزگرایی، سن و جنس در زمینه تلفن همراه در ۱۹۵ نفر نمونه (۱۳۲ زن و ۶۲ مرد) از سنین ۱۸ تا ۸۵ سال نشان دادند نوروزگرایی در پیش‌بینی استفاده افراطی از تلفن همراه چندان مؤثر نیست. ولی برون‌گردی افراد

پژوهش‌ها نشان داده‌اند استفاده زیاد از وسایل ارتباطی با توانایی نوجوانان در زمینه برقراری روابط خانوادگی رابطه معکوس دارد (ساندرز، تیفانی، فیلد و کاپلان، ۲۰۰۰؛ اینگلز، هیدالگو و مندز، ۲۰۰۵). لین، هووانگ و هیووو (۲۰۰۵) نیز نشان داده‌اند اعتیاد به وسایل ارتباطی با سبک دلبستگی ایمن رابطه منفی و با سبک دلبستگی دوسوگرا و اجتنابی رابطه مثبت دارد و سبک دلبستگی دوسوگرا نسبت به دو سبک دیگر بیشتر پیش‌بینی‌کننده اعتیاد است. از علائم این وابستگی گوشه‌گیری، احساس نیاز به تنها بودن و فراموش کردن مسوولیت‌های خانوادگی است (معدفر، گنجی و حبیب‌پورگنابی، ۱۳۸۴). اندرسون (۲۰۰۱) نیز در پژوهش خود آشکار کرد افراد مبتلا به اعتیاد استفاده از وسایل ارتباطی دارای سبک دلبستگی ناایمن‌اند و در روابط شخصی و اجتماعی دچار اختلال‌اند.

رابطه مادر و فرزند در هر کشوری بنا به آداب و رسوم و فرهنگ متفاوت است. همچنین مدل‌های تربیتی والدین و تأثیر فرهنگ‌ها بر افراد جوامع متفاوت است، به همین دلیل رشد دلبستگی وابسته به فرهنگ است. البته سبک‌های دلبستگی نیز از لحاظ تنوع متفاوت است و می‌تواند تأثیر زیادی بر شخصیت فرد بگذارد و وابستگی‌های مختلف از جمله وابستگی و اعتیاد به تلفن همراه نیز مستثنی از این امر نیست یعنی الگوهای وابستگی در کشورهای شرقی متفاوت از غرب است (موسوی، ۱۳۸۸).

نتایج فردی و اجتماعی گسترش استفاده از تلفن همراه در بین جوانان ایرانی موضوعی است که با وجود اهمیت آن، چندان مورد بررسی صاحب‌نظران، کارشناسان و پژوهشگران علوم انسانی، به ویژه علم روان‌شناسی قرار نگرفته است. با توجه به تفاوت‌های فرهنگی و موج گسترش استفاده از تلفن همراه در بین جوانان و خطر وابستگی به آن، مطالعه حاضر با هدف تعیین سهم ادراک دلبستگی دوران کودکی و ویژگی‌های شخصیتی با وابستگی به تلفن همراه در قالب یک الگوی مفهومی مورد بررسی قرار گرفت (شکل ۱).

روش

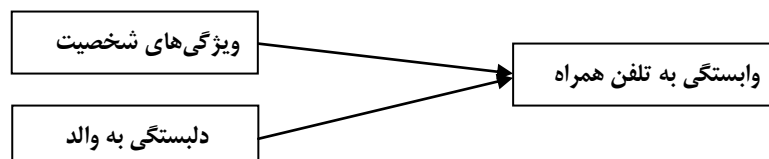
پژوهش حاضر از نوع همبستگی است. نمونه پژوهش

و حرمت خود دو عامل بسیار مهم در این زمینه هستند. کاهش حرمت خود، استفاده از تلفن همراه بیشتر می‌شود و افراد برون‌گرد، تمایل بیشتری برای انجام فعالیت‌های خطرناک مثلاً رانندگی در حین استفاده از تلفن همراه دارند، در نتیجه رانندگان جوان بیشتر دچار سوانح رانندگی می‌شوند. یافته‌های پژوهشی در مورد دانشجویان نشان دادند که بین وابستگی به تلفن همراه و سبک زندگی بی‌کیفیت و ویژگی‌های برون‌گردی و نوروگرایی رابطه وجود دارد و نوروگرایی رابطه مثبت و برون‌گردی رابطه منفی با وابستگی به تلفن همراه دارد (ازوی، ۲۰۰۸).

روی هم رفته، برون‌گردی به عنوان پایدارترین پیش‌بین شخصیتی برای رفتار مرتبط با تلفن همراه در مطالعات قبلی شناخته شده است. افرادی که دارای سطوح بالای برون‌گردی هستند در مقایسه با افرادی که سطوح پایین‌تری از برون‌گردی را دارند به احتمال بیشتر مدت زمان طولانی‌تری را روی تلفن همراه‌شان برای اهداف کلی مانند صحبت کردن و پیام‌های متنی می‌گذرانند. همچنین برون‌گردها در یک سطح گسترده‌تر از افراد درون‌گرد با افراد دیگر برای تماس تلفنی ارتباط برقرار می‌کنند تا احساس طبیعی اجتماعی بودن‌شان را از طریق تلفن همراه تقویت کنند (بیانچی و فیلیس، ۲۰۰۵).

یکی دیگر از عوامل تأثیرگذار بر اعتیاد و وابستگی به تلفن همراه، سبک دلبستگی است. نظریه دلبستگی اولین بار به وسیله بالبی^۱ (۱۹۶۹) نقل از سپاه‌منصور، شهبابی‌زاده و خوشنویس، (۱۳۸۷) مطرح شد. به نظر می‌رسد افراد با وابستگی‌های رفتاری در جست‌وجوی ایمنی هستند و احساس آرامش را در آن می‌یابند. یکی از عواملی که ایجادکننده ایمنی است ساختار دلبستگی دوران کودکی به والد است. طبق نظریه دلبستگی، افراد تمایل دارند با اشخاص خاص پیوند عاطفی قوی برقرار کنند (بالبی، ۱۹۷۷). بالبی فرض کرد که به منظور حفظ نزدیکی بین نوزادان و مراقبان تحت شرایط خطر و تهدید، یک نظام دلبستگی گسترش پیدا می‌کند. این الگو می‌تواند ایمن^۲، ناایمن دوسوگرا^۳ و اجتنابی^۴ باشد (میکولینسر و فلورین، ۲۰۰۱).

تصادفی انتخاب شد. از مجموع ۴۰۰ پرسشنامه، ۳۳۰ پرسشنامه (۱۲۵ پسر، ۲۰۵ دختر) قابل تجزیه و تحلیل بود. بیشترین استفاده از تلفن همراه در بیرون خانه (۴۵/۸ درصد)، فاصله زمانی آخر هفته (۴۹/۷ درصد) و در شب (۴۰ درصد) صورت می‌گیرد. در این پژوهش از ابزارهای زیر استفاده شد.

شکل ۱. الگوی مفهومی ادراک دلبستگی و ویژگی‌های شخصیتی با وابستگی به تلفن همراه

روش تحلیل مؤلفه‌های اصلی با چرخش ابلیمین استفاده شد که ساختار به صورت پنج عامل به دست آمد. ماده‌های ۱۲، ۱۷، ۲، ۳۷، ۵۲ در عامل برون‌گردی، ماده‌های ۲۶، ۲۱، ۵۱، ۶، ۱۱، ۴۱، ۳۶، ۵۶ در عامل نوروزگرایی، ماده‌های ۵۰، ۴۰، ۶۰، ۲۵، ۳۵، ۱۰ در عامل وظیفه‌شناسی، ماده‌های ۲۳، ۳۳، ۳، ۱۳ در عامل گشودگی و ماده‌های ۳۴، ۴ در عامل مقبولیت بار داشتند. بالاترین بار عاملی مربوط به ماده ۲۶ (نوروزگرایی) در عامل دوم و پایین‌ترین بار عاملی مربوط به ماده ۱۳ (گشودگی) در عامل چهارم بود. ضریب آلفای کرونباخ به دست آمده در پژوهش حاضر ۰/۷۳ و معنادار است. کاستا و مک‌کری (۱۹۹۲) ضرایب اعتبار بازآزمایی را بین ۰/۸۳ تا ۰/۷۵ گزارش کردند. این سیاهه در ایران توسط گروهی فرشی، مهریار و قاضی طباطبایی (۱۳۸۰) اعتباریابی شده و نتایج اعتباریابی شبیه نتایج به دست آمده در آزمون زبان اصلی گزارش شده است. همبستگی پنج زیرمقیاس فرم کوتاه با فرم بلند از ۰/۷۷ تا ۰/۹۲ است و همسانی درونی مقیاس‌های آن در دامنه ۰/۶۸ تا ۰/۸۶ برآورد شده است.

پرسشنامه وابستگی به تلفن همراه: این پرسشنامه توسط جعفرزاده (۱۳۹۰) تهیه شد و شامل ۲۲ ماده چندگزینه‌ای است که به شیوه لیکرت پنج درجه‌ای نمره‌گذاری می‌شود. شاخص کفایت نمونه‌برداری^۱ (KMO) برابر ۰/۹۴ و آزمون بارتلت^۲ ($P < ۰/۰۱$) نیز معنادار به دست آمد و می‌توان به نتایج تحلیل عاملی اطمینان کرد. تحلیل مؤلفه اصلی با چرخش ابلیمین نیز منجر به حذف چند ماده

شامل ۳۳۰ دانش‌آموز مقطع متوسطه پایه سوم و چهارم شهرستان بیرجند در سال تحصیلی ۱۳۹۱-۱۳۹۰ بود. با روش نمونه‌برداری چندمرحله‌ای مدارس دخترانه و پسرانه جهت انتخاب نمونه تعیین، سپس کلاس‌های پایه سوم و چهارم مدارس انتخاب‌شده شماره‌گذاری و یک کلاس به صورت

مقیاس سبک دلبستگی به هر والد^۱ (هازن و شیور، ۱۹۸۶). شامل شش بند (سه ماده برای هر والد) است که روابط دوران کودکی را بر اساس مقیاس هفت درجه‌ای برای هر یک از سبک‌های دلبستگی ایمن، اجتنابی و دوسوگرا توصیف می‌کند. در مطالعه حاضر جهت غلبه بر محدودیت‌های سنجش تک ماده‌ای، جمله‌های هر بند به صورت ۱۲ ماده جداگانه برای هر والد مطرح شد. ضرایب آلفای کرونباخ سبک ایمن و نایمن به پدر به ترتیب ۰/۸۸ و ۰/۹۲ و ضرایب آلفای کرونباخ سبک ایمن و نایمن به مادر به ترتیب ۰/۸۲ و ۰/۸۳ به دست آمد که حاکی از اعتبار مقیاس است. تحلیل مؤلفه‌های اصلی با چرخش ابلیمین^۲ در هر دو مقیاس والد، ساختار ساده دو عاملی را نشان داد که به ترتیب ۴۸/۷۶ درصد و ۱۳/۵۵ درصد (در مجموع ۶۳/۳۱ درصد) از واریانس دلبستگی نایمن و ایمن به مادر و ۶۳/۹۱ درصد و ۹/۸۳ درصد (در مجموع ۷۳/۷۴ درصد) از واریانس دلبستگی نایمن و ایمن به پدر را تبیین می‌کرد. شاخص برازندگی تطبیقی^۳، شاخص برازندگی نرمال^۴، شاخص برازندگی افزایشی^۵ و شاخص برازندگی تعدیل‌شده^۶ نیز در هر دو مقیاس بیش از ۰/۹۵ به دست آمد که حاکی از برازش مناسب مدل و ساختار دوعاملی است.

سیاهه شخصیتی پنج‌عاملی^۷ (کاستا و مک‌کری، ۱۹۹۲). فرم کوتاه این سیاهه، دارای ۶۰ ماده است و برای ارزیابی پنج عامل شخصیت نوروزگرایی، برون‌گردی، گشودگی، مقبولیت و وظیفه‌شناسی به کار می‌رود. برای تحلیل عاملی از

1. Childhood Attachment to Each Parent Scale
2. oblimin rotation
3. Comparative Fit Index (CFI)
4. Normal Fit Index (NFI)
5. Incremental Fit Index (IFI)

6. Adjusted goodness of fit index (AGFI)
7. NEO Five-Factor Inventory
8. Kaiser-Meyer-Olkin (KMO)
9. Bartlett Test of Sphericity

الگوی پیشنهادی با داده‌ها برازش مناسبی دارد و شاخص مجذور کای معنادار نبود.

بدین ترتیب، الگو می‌تواند تقریب قابل قبولی از جامعه ارائه دهد. شاخص ریشه خطای میانگین مجذورهای تقریب (RMSEA) که برای اندازه‌گیری متوسط باقیمانده‌ها به کار می‌رود برابر ۰/۰۱ به دست آمد. مقادیر دیگر شاخص‌های برازندگی از جمله شاخص برازندگی تطبیقی، شاخص برازندگی نرمال، شاخص برازندگی افزایشی و شاخص برازندگی تعدیل شده نیز بیش از ۰/۹۹ به دست آمد که برازش مناسب آنها با داده‌ها تأیید شد. همان‌طور که در جدول ۲ و شکل ۲ مشاهده می‌شود دل بستگی نایمن به مادر و ویژگی شخصیتی نوروژگرای به طور مستقیم وابستگی به تلفن همراه را پیش‌بینی می‌کند که البته سهم دل بستگی نایمن به مادر قوی‌تر بود. افزون بر آن، یافته‌های پژوهش حاضر نشان دادند در پیش‌بینی وابستگی به تلفن همراه، دل بستگی ایمن و نایمن به پدر و مادر و ویژگی شخصیتی نوروژگرای نقش مستقیمی دارند که البته سهم دل بستگی نایمن به مادر قوی‌تر بود. اثرات غیرمستقیم و اثرات کل متغیرهای پیش‌بینی‌کننده بر متغیرهای ملاک با استفاده از تحلیل مسیر در جدول ۳ و ۴ ارائه شده است.

نامناسب شد؛ ماده‌هایی که در عامل‌های غیرقابل پیش‌بینی بار داشتند و یا بار کمتر از ۰/۳۰ داشتند. با حذف این ماده‌ها، ساختار ساده یک‌عاملی به دست آمد. در پژوهش حاضر ضریب آلفای کرونباخ برابر ۰/۹۳ به دست آمد که حاکی از اعتبار مناسب پرسشنامه است. برای تحلیل داده‌ها از آزمون همبستگی و تحلیل مسیر استفاده شد.

یافته‌ها

ماتریس همبستگی متغیرها نشان می‌دهد متغیر وابستگی به تلفن همراه با متغیرهای نوروژگرای، سبک دل بستگی نایمن به پدر و سبک دل بستگی نایمن به مادر، رابطه معنادار مثبت و با ویژگی شخصیتی وظیفه‌شناسی، مقبولیت، سبک دل بستگی ایمن به پدر و سبک دل بستگی ایمن به مادر رابطه معنادار منفی دارد (جدول ۱). به منظور بررسی الگوی مفهومی و تعیین نقش چگونگی رابطه بین متغیرها، از تحلیل مسیر استفاده شد (جدول ۲).

افزون بر آن، برآورد پارامترهای الگو از طریق بیشینه احتمال به دست آمد که در شکل ۲ مشاهده می‌شود. در این مدل، متغیرهای درون‌زایی که مسیرهای علی معناداری (نه به عنوان پیش‌بین و نه ملاک) نشان ندادند، از مدل حذف شدند. چنانکه مشاهده می‌شود

جدول ۱

ماتریس ضرایب همبستگی سبک دل بستگی به والد و ویژگی‌های شخصیتی با وابستگی به تلفن همراه

متغیرها	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹
۱. برون‌گردی	-								
۲. گشودگی	۰/۰۲۳	-							
۳. نوروژگرای	-۰/۳۵۶**	۰/۰۳۳	-						
۴. وظیفه‌شناسی	۰/۵۱۶**	-۰/۰۶۳	-۰/۳۴۲**	-					
۵. مقبولیت	۰/۴۴۹**	-۰/۰۶۷	-۰/۳۲۰**	۰/۴۷۷**	-				
۶. ایمن به پدر	۰/۳۳۰**	-۰/۰۹۹	-۰/۳۸۶**	۰/۲۶۲**	۰/۳۲۷**	-			
۷. نایمن به پدر	-۰/۱۹۰**	۰/۰۰۱	۰/۵۲۳**	-۰/۱۳۹*	-۰/۲۹۷**	-۰/۶۸۰**	-		
۸. ایمن به مادر	۰/۲۳۶**	-۰/۰۶۰	-۰/۳۰۱**	۰/۳۳۵**	۰/۳۱۶**	۰/۳۷۵**	-۰/۲۷۵**	-	
۹. نایمن به مادر	-۰/۱۰۲	-۰/۱۱۵*	۰/۴۴۶**	-۰/۱۶۵**	-۰/۲۴۴**	-۰/۲۱۲**	۰/۵۸۵**	-۰/۴۵۸**	-
۱۰. تلفن همراه	۰/۰۵۳	۰/۰۱۰	۰/۳۳۳**	-۰/۱۵۱**	-۰/۱۹۷**	-۰/۱۲۶*	۰/۲۱۲**	-۰/۱۸۰**	۰/۳۳۳**

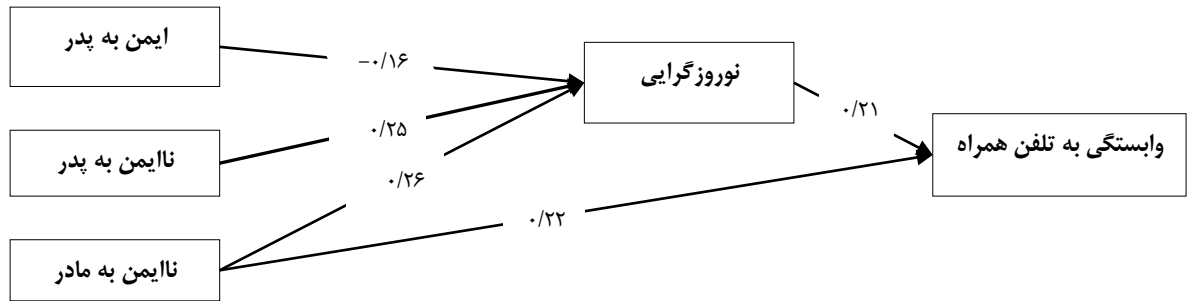
**P<۰/۰۱ *P<۰/۰۵

جدول ۲

اثرات مستقیم متغیرهای پیش‌بینی‌کننده بر متغیرهای ملاک

متغیرهای ملاک	وابستگی به تلفن همراه	ایمن به پدر	نایمن به پدر	نایمن به مادر	نوروژگرای
وابستگی به تلفن همراه	-	-	-	۰/۲۱*	۰/۲۱*
نوروژگرای	۰/۲۱*	-۰/۱۶*	۰/۲۵*	۰/۲۶*	-

*P<۰/۰۵

شکل ۲. مدل پیش‌بینی وابستگی به تلفن همراه در ارتباط با سبک دلبستگی به والد و ویژگی‌های شخصیتی

همراه‌اند و بیشترین اثر غیرمستقیم در پیش‌بینی وابستگی به تلفن همراه توسط دلبستگی ناایمن به مادر به دست آمد.

نتایج تحلیل مسیر نشان دادند متغیرهای دلبستگی ایمن و ناایمن به پدر و ناایمن به مادر از طریق ویژگی شخصیتی نوروزگرایی پیش‌بینی کننده وابستگی به تلفن

جدول ۳

اثرات غیرمستقیم متغیرهای پیش‌بینی کننده بر متغیر ملاک

متغیرهای پیش‌بینی کننده				متغیر ملاک	
نوروزگرایی	ناایمن به مادر	ناایمن به پدر	ایمن به پدر	وابستگی به تلفن همراه	وابستگی به تلفن همراه
-	۰/۲۶*	۰/۰۵۲	- ۰/۰۳	-	وابستگی به تلفن همراه

*P<۰/۰۵

جدول ۴

اثرات کل متغیرهای پیش‌بینی کننده بر متغیرهای ملاک

متغیرهای پیش‌بینی کننده				متغیرهای ملاک	
نوروزگرایی	ناایمن به مادر	ناایمن به پدر	ایمن به پدر	وابستگی به تلفن همراه	نوروزگرایی
۰/۲۱*	۰/۴۴*	۰/۰۵۲	- ۰/۰۳	-	وابستگی به تلفن همراه
-	۰/۲۶*	۰/۲۵*	- ۰/۱۶	۰/۲۱*	نوروزگرایی

*P<۰/۰۵

بحث

صمیمیت بین اعضای خانواده را حفظ می‌کنند و به راحتی با مشکلات سازگار می‌شوند (میکولینسر و فلورین، ۱۹۹۹). از سوی دیگر افراد دارای سبک ایمن در مقایسه با سایرین راحت‌تر می‌توانند با دیگران صمیمی شوند در حالی که به آنها وابسته‌اند؛ یا در حالی که دیگران به آنها وابسته‌اند، احساس آرامش می‌کنند؛ آنها غالباً در مورد اینکه ترک شوند یا اینکه شخصی با آنها خیلی صمیمی شود، نگرانی ندارند (مؤمن‌زاده، ۱۳۸۱). افراد دلبسته ایمن به والد پدر طوری رفتار می‌کنند که هماهنگ با الگوی فعال درونی است که نگاه‌های دلبستگی آنان (والدین نخستین و ثانوی یا سایر حمایت‌کننده‌های نزدیک) در موقع تهدید به قدر کافی، معتبر و اثربخش خواهند بود (میکلسون و دیگران، ۱۹۹۷

نتایج تحلیل مسیر دلبستگی به والد و ویژگی‌های شخصیتی با وابستگی به تلفن همراه نشان داد سبک ایمن به والد پدر سهم معنادار منفی، در پیش‌بینی وابستگی به تلفن همراه دارد. این گونه می‌توان این کاهش وابستگی را بر اساس نظریه دلبستگی توجیه کرد که افراد ایمن به راحتی در محیط کاوش کرده، نسبت به اطلاعات و تجارب جدید باز هستند و می‌توانند مهارت‌هایی را کسب کنند که به رشد انعطاف‌پذیری و تعاملات اجتماعی مناسب جهت مواجه شدن با خواسته‌های محیط کمک کند. به بیان دیگر افراد ایمن قادرند با شرایط مختلف زندگی به صورت ساختارهای شناختی باز برخورد کنند، در حالی که

می‌شود. ویژگی که با بی‌اعتمادی و خصومت نسبت به والدین و سایر مراقبت‌کنندگان و همچنین فقدان فراگیر همدلی و همدردی مشخص می‌شود. البته چون نفرت و خصومت شدید نسبت به والدین ممکن است خطرناک یا آسیب‌رسان باشد، احساسات مختل و ناکامی‌ها ممکن است دوباره به سمت عوامل، افراد یا موسسات اجتماعی دیگر هدایت شود بدون اینکه باعث احساس گناه، اندوه یا پشیمانی شود. به این طریق، دلبستگی ناایمن ممکن است منجر به اختلال‌های رفتاری و انحراف اجتماعی یا رفتار بزهکارانه شود.

بی‌توجهی مادر نسبت به نیازهای فرزند باعث می‌شود خودنظم‌دهی با موفقیت انجام نشود و ساختارهای روانی مرتبط با مهار درونی رفتار شکل نگیرد. در نتیجه این افراد به امور و اشیا بیرونی وابستگی پیدا می‌کنند و اعتیاد به تلفن همراه می‌تواند یکی از شیوه‌های جبران کمبودهای درونی آنها محسوب شود. بر این اساس می‌توان از تجربیات آسیب‌زای دوران کودکی که مربوط به سرخوردگی‌های شدید در ارتباط با مادر است به عنوان یکی از ساز و کارهای تأثیرگذار بر سبک دلبستگی برای این تبیین سود جست. به نظر می‌رسد بی‌توجهی بیشتر والدین به خصوص مادران به فرزندان خود، اعتیاد به تلفن همراه را توجیه می‌کند. این یافته با پژوهش افقهی (۱۳۸۵) هماهنگ است. یافته‌های او نشان داد دانش‌آموزانی که دارای سبک دلبستگی ناایمن به مادر هستند، وابستگی بیشتری را نشان می‌دهند.

مورلی و موران (۲۰۱۱)، سبک‌های دلبستگی ناایمن را به عنوان یک عامل آسیب‌زا دانسته‌اند. افراد با سبک دلبستگی ناایمن هنگام کاوش در محیط شکست می‌خورند و پس از جدایی، اضطراب و نگرانی شدیدی نشان می‌دهند. والدین این افراد بیشتر به نیازهای خودشان توجه می‌کنند و رفتارهای آنان نسبت به فرزندشان ناهماهنگ است، چنین والدینی بیشتر سردرگم، گرفتار، افسرده و بددهن هستند، شاید به این دلیل که هنوز درگیر فقدان چهره دلبستگی خود و یا دلبستگی ناایمن خود هستند. افراد ناایمن دوسوگرا یاد می‌گیرند که پاسخ‌های چهره دلبستگی ناهماهنگ است، بنابراین فرد نزدیکی و مجاورت را حفظ کرده و با انجام کارهای کودکانه،

نقل از ماندر و هانتز، ۲۰۰۱). اعتماد به خود^۱ و دیگران دو ویژگی اصلی افراد ایمن محسوب می‌شود (کاسیدی، ۱۹۸۸). اعتماد به خود به عنوان یکی از مبانی درون‌روانی فردی که دارای سبک دلبستگی ایمن است، وی را در مواجهه با موقعیت تنیدگی‌زا موفق می‌سازد. اعتماد فرد به دیگران به عنوان جزء مکمل اعتماد به خود نیز وی را در جلب کمک و مساعدت دیگران یاری می‌رساند (بشارت، ۱۳۷۹). رفتار اکتشافی و جست‌وجوی هم‌جواری^۲، دو مشخصه دیگر افراد دارای دلبستگی ایمن است (کاسیدی، ۱۹۸۸؛ میکولینسر، ۱۹۹۸). کنش پهنجار اکتشاف‌گری، انعطاف‌پذیری و جسارت لازم را برای آزمونگری و تجربه‌آموزی در اختیار فرد ایمن قرار می‌دهد. افراد واجد سبک دلبستگی ایمن روابط صمیمی و بهتری را با دیگران برقرار می‌کنند، ارتباط بین‌فردی بهتری دارند، دارای اعتماد به خویشتن بالاتری‌اند و هنگامی که مانعی سر راه آنها قرار می‌گیرد کمتر به سراغ رفتارهای اعتیادی می‌روند. اما افراد دارای سبک دلبستگی ناایمن به خاطر احساس ناایمنی، اضطراب و عدم اعتمادی که نسبت به خود یا دیگران دارند، هنگامی که در ایجاد و برقراری ارتباط با دیگران شکست می‌خورند، انزوا و تنهایی را ترجیح می‌دهند و این امر باعث می‌شود که به استفاده زیاد از تلفن همراه همراه گرایش پیدا کنند (جعفرزاده، ۱۳۹۰). در نتیجه کاهش وابستگی به تلفن همراه در افراد دلبسته ایمن به والد پدر قابل توجیه است.

از دیگر نتایج این پژوهش این است که سبک دلبستگی ناایمن به مادر، سهم معناداری در پیش‌بینی وابستگی به تلفن همراه دارد. در تأیید نتیجه فوق می‌توان بیان کرد افراد ناایمن به دلیل تمایل به داشتن حس مهار، حساس به ترک شدن هستند، لذا از برقراری روابط صمیمی فاصله گرفته و به دلیل ضعف مهارت‌های ارتباطی، فضای عاطفی خانواده دگرگون می‌شود. به هر حال شخص دلبسته ناایمن تجارب دردناکی را با چهره دلبستگی غیردسترس و غیرپاسخگو داشته است (بالی، ۱۹۸۸ نقل از میکولینسر و فلوریان، ۱۹۹۹).

براساس پژوهش انجام‌شده توسط میکولینسر و شاور (۲۰۰۷) چنین نتیجه‌گیری شد که ناکامی و تجربه‌های آزاردهنده با والدین به آنچه فقدان عاطفه می‌نامند، منجر

والدین را مجبور می‌کند که به او توجه کنند، در نتیجه شخص به استفاده بیش از حد از رایانه و تلفن همراه روی می‌آورد (بلسکی^۱ و کاسیدی^۲، ۱۹۹۴، نقل از موسوی، ۱۳۸۸).

همچنین نتایج نشان دادند بین ویژگی شخصیتی نوروگرایی و وابستگی به تلفن همراه رابطه مثبتی وجود دارد. نتایج حاصل از این پژوهش با یافته‌های پژوهش‌های هاردی و یتی (۲۰۰۷) هم‌خوانی دارد. در تبیین این یافته می‌توان گفت اشخاص واکنشی، کسانی هستند که هیجان‌های منفی بیشتری نسبت به دیگران تجربه می‌کنند. این اشخاص به هرگونه محرکی واکنش نشان می‌دهند و در مجموع تمایل عمومی به تجربه عواطف منفی چون ترس و غم، دستپاچگی، عصبانیت، کمروبی، احساس گناه و نفرت دارند؛ عواطفی که در مجموع مبین نوروگرایی هستند. از آنجا که توانایی سازش‌یافتگی آنها با دیگران کمتر است و از نظر عاطفی بی‌ثبات هستند، برای سرکوب کردن اضطراب و تنش‌های خود از تلفن همراه سود می‌جویند (جعفرزاده، ۱۳۹۰).

افرادی که ساعت‌های زیادی از روز خود را صرف استفاده از تلفن همراه می‌کنند سعی می‌کنند در برخورد با دیگران و در موقعیت‌های گوناگون به شیوه یکسان و مشابهی رفتار کنند و در نتیجه از انعطاف‌پذیری کمتری در مقایسه با افراد عادی برخوردارند. این ویژگی‌ها موجب می‌شود افراد وابسته به تلفن همراه به دلیل برخی از ویژگی‌های مذکور و ناتوانی در چالش با مشکلات به صورت کارآمد و فعال، گرایش بیشتری به استفاده از تلفن همراه پیدا کنند (جعفرزاده، ۱۳۹۰).

گسترش استفاده از تلفن همراه در بین نوجوانان نگرانی‌های زیادی را برای والدین و کارشناسان اجتماعی و روان‌شناسی به وجود آورده است، از این رو ارائه اطلاعات دقیق و مفید به والدین در زمینه ویژگی‌ها و کاربردهای تلفن همراه و آموزش شیوه‌های نظارت بر فرزندان از طریق رسانه‌های مختلف به خصوص رسانه ملی ضروری است. چون اساس و بنیان سبک‌های دلبستگی در دوران شیرخوارگی شکل می‌گیرد و نیز نوع سبک دلبستگی افراد در شخصیت و زندگی بزرگسالی آنها تأثیر می‌گذارد؛ بنابراین به والدین به ویژه مادران توصیه می‌شود که الگوی پرورش فرزند به صورت دلبسته ایمن را

آموزش ببینند یا یاد بگیرند تا فرزندان خود را به صورت دلبسته ایمن پرورش دهند. از آنجا که نتایج این پژوهش نشان داد که افراد دیگر به جز مادر نیز می‌توانند رابطه دلبستگی را با کودک به وجود آورند، پدران بایستی نقش خود را نسبت به گذشته پررنگ‌تر ببینند زیرا که کیفیت دلبستگی مهم‌تر از کمیت آن است. از محدودیت‌های این پژوهش استفاده از روش پس‌رویدادی، روش مقطعی و محدود بودن نمونه به پایه‌های سوم و چهارم است که تعمیم‌پذیری نتایج را محدود می‌کند. پیشنهاد می‌شود در پژوهش‌های بعدی با استفاده از روش طولی، پایه‌های تحصیلی مختلف مورد بررسی قرار گیرند.

منابع

- افقهی، ع. (۱۳۸۵). بررسی رابطه رگه‌های شخصیتی و کیفیت دلبستگی با میزان وابستگی به اینترنت در دانش‌آموزان. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشکده روان‌شناسی و علوم تربیتی، دانشگاه تهران.
- بشارت، م.، کریمی، ک. و رحیمی‌نژاد، ع. (۱۳۸۵). بررسی رابطه سبک‌های دلبستگی و ابعاد شخصیت. مجله روان‌شناسی و علوم تربیتی، ۳۶ (۱ و ۲)، ۵۵-۳۷.
- بشارت، م. ع. (۱۳۷۹). بررسی رابطه سبک‌های دلبستگی با مشکلات زناشویی در زوجین ناباور. تازه‌های روان‌درمانی، ۵ (۱۹ و ۲۰)، ۶۶-۵۵.
- جعفرزاده، ا. (۱۳۹۰). اعتیاد به تلفن همراه و ارتباط آن با سلامت عمومی دانشجویان. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشکده روان‌شناسی و علوم تربیتی دانشگاه بیرجند.
- سبحانی‌نژاد، م.، پورطهماسبی، س. و تاجور، آ. (۱۳۸۷). چالش‌ها و کارکردهای فرهنگی و اجتماعی تلفن همراه و راهکارهای اصلاح آن. ماهنامه مهندسی فرهنگی، ۳ (۳۱ و ۳۲)، ۲۸-۱۸.
- سعیدی، ع. ا. (۱۳۸۴). بازان‌دیشی مصرف‌کننده یا مصرف‌تظاهری در ارتباطات سیار. مجله مطالعه فرهنگی و ارتباطات، ۱ (۴)، ۹۵-۷۹.
- سپاه‌منصور، م.، شهبابی‌زاده، ف. و خوشنویس، آ. (۱۳۸۷). ادراک دلبستگی کودکی، دلبستگی بزرگسال و دلبستگی به خدا. فصلنامه روان‌شناسان ایرانی، ۴ (۱۵)، ۲۶۵-۲۵۳.
- گروسی‌فرشی، م. ت.، مهریار، ا. ه. و قاضی طباطبایی، س. م. (۱۳۸۰). کاربرد آزمون جدید شخصیتی نئو (Neo) و بررسی تحلیل

- Hazan, C., & Shaver, P. R. (1986).** *Parental Care Giving Style Questionnaire*. Unpublished questionnaire, Cornell University, Ithaca, NY.
- Inglés, C. J., Hidalgo, M. D., & Méndez, F. X. (2005).** Interpersonal difficulties in adolescence: A new self-report measure. *European Journal of Psychological Assessment, 21*, 11-22.
- Lin, C., HuaWang, C., & HueiWu, C. (2005).** The influence of attachment style and Internet interpersonal interactions on Internet addiction. *Chinese Psychological Association, 47* (3), 309-324.
- Mauder. R. G. & Hunter. J. J. (2001).** Using attachment theory to understand illness behavior. *General Hospital Psychiatry, 23*, 177-182.
- Mikulincer, M. (1998).** Attachment working models and the sense of trust: An exploration of interaction goals and affect regulation. *Journal of Personality and Social Psychology, 74*, 1209-1224.
- Mikulincer, M., & Florian, V. (1999).** The association between spouses self-reports of attachment style and representations of family dynamic. *Family Process, 38* (1), 69-83.
- Mikulincer, M., & Florin, V. (2001).** Attachment style and affect regulation: Implications for coping with stress and mental health. In G. J. O. Fletcher & M.S. Clark (Eds.), *Blackwell handbook of social psychology: Interpersonal processes* (pp.537-557). Oxford, UK: Blackwell Publishers.
- Mikulincer, M., & Shaver, P. R. (2007).** Attachment theory and affect regulation: The dynamics, development, and cognitive consequences of attachment related strategies. *Motivation and Emotion, 27*, 77-102.
- Morley, T. E., Moran, G. (2011).** The origins of cognitive vulnerability in early childhood: Mecha-
- ویژگی‌ها و ساختار عاملی آن در بین دانشجویان دانشگاه‌های ایران. فصلنامه علمی-پژوهشی علوم انسانی الزهراء، 11 (۳۹)، ۱۹۸-۱۷۳.
- معیدفر، س.، حبیب پورگتایی، ک. و گنجی، ا. (۱۳۸۴).** اعتیاد اینترنتی علل و پیامدهای آن. فصلنامه رسانه، ۱۶ (۳)، ۶۷-۳۹.
- منطقی، م. (۱۳۸۶).** وابستگی به کوتاه پیام تلفن همراه. فصلنامه تخصصی روان‌شناسی و اطلاع‌رسانی، ۲، ۳۶-۳۲.
- موسوی، ا. (۱۳۸۸).** مقایسه سبک‌های دلبستگی و مقابله‌ای در افراد مبتلا به سوء مصرف مواد و غیرمبتلا. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشکده علوم انسانی دانشگاه آزاد اسلامی واحد بیرجند.
- مؤمن‌زاده، ف. (۱۳۸۱).** ارتباط تفکرات غیرمنطقی و الگوهای دلبستگی با سازگاری زناشویی. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشکده روان‌شناسی، دانشگاه شهید بهشتی.
- Anderson, K. J. (2001).** Internet use among college students: An exploratory study. *Journal of American College Health, 50* (1), 21-26.
- Bianchi, A., & Phillips, J. G. (2005).** Psychological predictors of problem mobile phone use. *Cyber Psychology & Behavior, 8*, 39-51.
- Bowlby, J. (1977).** The making and breaking of affection books. *British Journal of Psychiatry, 13*, 201-210.
- Cassidy, J. (1988).** Child-mother attachment and the self in six-year olds. *Child development, 59*, 121-134.
- Costa, P. T. Jr., & McCrae, R. R. (1992).** Normal personality assessment in clinical practice: The NEO Personality Inventory. *Psychological Assessment, 4* (1), 5-13.
- Ezoe, S. (2008).** Relationships of personality and lifestyle with mobile phone dependence among female nursing students. *Social Behavior and Personality: An international journal, 37* (2), 231-238.
- Hardie, E., & Yitsee, M. (2007).** Excessive internet use: The role of personality, loneliness and social support networks in internet addiction. *Emerging Technologies and Society, 5* (1), 37-47.

adolescents. *Journal of Adolescence*, 35, 237-242.

Walsh, S. P., White, K. M., & Young, R. M. (2008). Over-connected? A qualitative exploration of the relationship between Australian youth and their mobile phones. *Journal of Adolescence*, 31, 77-92.

nisms linking early attachment to later depression. *Clinical Psychology Review*, 31 (7), 1071-1082.

Sanders, Ch. E., Tiffany, M., Field, M. D., & Kaplan, M. (2000). The relationship of Internet use to depression and social isolation among